

КЗК «МІСЬКА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДОРΟΣЛИХ» КМР
ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ВІДДІЛ



Духовні свідки СТОЛІТЬ

Список-подорож

Укладач : Золотарева М.Б. (провідний бібліограф ІБВ)



Культуру і традиції кожної окремої нації можливо прослідкувати за особливостями побудови їх церков. Архітектура кожного храму унікальна та неповторна.

Має свої особливості і архітектура українських церков. До того ж вона не аби як різнилась, залежно від місця та території розташування. Схід вирізняється впливом російських традицій, захід – польських та австрійських, південь – татарських та турецьких. Стилi різнилися та змінювалися залежно від архітектурних стилів у світі. Деякі українські міста поєднують у собі, здавалося, архітектурні пам'ятки багатьох епох та країн. Наприклад у Львові можна побачити як вірменську церкву, так храм виконаний у готичному стилі, чи стилі бароко. На крайньому заході також можна зустріти церкви лемківського типу.

Церковне будівництво України вирізнялося архітектурними забудовами — "зрубними храмами" — трибання та п'ятибання церкви (XIV —XVI ст.). Вони на землях України майже не збереглися. Виняток становлять церква Св.Духа (с.Потеличі Львівської області, 1555 р.) та церква Св.Миколая (м.Чернівці, 1607 р.).

Кам'яна архітектура відображала ренесансні віяння, а від середини XVII ст. — риси бароко. У цей період в Україні існували дві архітектурно-будівельні школи: галицька та волинська. У першій половині XVII ст. У храмовому будівництві з'явилися нові тенденції — споруди урочистого стилю.

В архітектурі України стиль бароко поширюється з другої половини XVII ст. і досягає свого розквіту у XVIII ст., набувши яскраво виражених національних рис.

За стильовими особливостями українське зодчество того періоду можна поділити на дві архітектурні школи: західну і східну. Східна школа українського бароко наслідувала й збагачувала традиції давньоруського кам'яного та народного дерев'яного архітектурного мистецтва. Розбудовою храмів, монастирів та міст Лівобережжя на той час опікувалось заможне козацтво, тож особливий бароковий стиль, що сформувався в цих регіонах, отримав назву «козацького». Його характерними ознаками є гранчасті об'єми будівель, ярусне розташування бань із перехватом, творче переосмислення ордерної системи, фарбування стін та дахів у білий, блакитний чи зелений кольори, золотіння куполів, декорування ліпниною, переважно рослинного характеру.

В українській архітектурі протягом XVII— XVIII ст. відігравало велику роль і народне дерев'яне зодчество. До нашого часу в різних регіонах України збереглися чудові пам'ятки дерев'яного зодчества.

Також була поширеною традиція безцвяхового будівництва. Вона пов'язана із біблійною легендою про розп'яття Христа. Тож майстри уникали застосування цвяхів при зведенні святого храму.

Туристичні стежки малої Батьківщини // Україна Incognita.- Київ, 2007.- С. 347-374.

Киевские святыни // Полина.- 2015.- № 9.-С. 62

Илюшина, И. Разные купола: памятники архитектуры / И. Илюшина // Корреспондент.-2010.-№19.-С.48.

Логвин, Г. Храмы козацької доби / Г. Логвин // Позакласний час.- 2008.- № 9.- С. 131.



Успенський Собор Києво-Печерської Лаври (м. Київ)



*Кілессо, С.К. Києво-Печерська Лавра/ С.К. Кілессо.-
К.: Техніка, 2003.- 200 с.- (Нац. святині України)*

*Головна святиня Лаври // Шкільна бібліотека.-
2016.- №10.- С. 224.*

*Замирчук, О. Свято место / О. Замирчук/ /
Корреспондент.- 2016.- №16-17.- С. 34.*

*Кабанець, Є.П. Руйнація Успенського Собору Києво-
Печерської Лаври з листопада 1941 р. / Є.П. Кабанець //
Укр. іст. журн.- 2011.- №5.- С. 81; 2011.- №6.- С. 122.*

*Кабанець, Є.П. Про первісне освячення Успенського
собору Києво-Печерського монастиря / Є.П. Кабанець //
Укр. іст. журн.- 1998.- №6.- С. 118.*

Успенський собор належить до православної церкви. У далекі часи меценатом спорудження цього храму став князь Святослав, який і виділив цю ділянку під будівництво церкви, а також дав великі на той час кошти – 100 гривень золотом.

Будівництво церкви розпочалося у 1075 році. Участь у оформленні Успенського собору брали візантійські архітектори, що й стало новинкою для древньоруського стилю. Стіни та іконостас Успенського собору було оздоблено кольоровою мозаїкою, підлога була вимощена каменем різних порід. Також особливо вражаючим у соборі було оздоблення золотом, що вирізняло його з-поміж інших та надавало невимовної пишності.

Розписами Успенського собору займалися грецькі іконописці.

В Успенському соборі завжди зберігалися усі найбільші цінності Києво-Печерської лаври, що було ознакою великої пошани.

Під час війни церква була понівечена, її відовленням зайнялися у 2000-му році. Цікавим є факт, що на позолоту куполів Успенського собору було витрачено більше 9 кг сухозлітного золота. І сьогодні ця окраса Лаврської території нині сягає своїми позолоченими куполами неба над київськими землями.

Собор Софія Київська (м.Київ)



*Перушенко, М. Символ нашої незламності /
М. Петрушенко // Урядовий кур'єр.-2011.-22 вересня.-
С. 1,6.*

*Тут стіни пронизані мудрістю предків: Собор
Святої Софії розміняв другу тисячу років своєї історії //
Урядовий кур'єр.- 2011.- 27 вересня.- С. 2.*

*Толочко, О.П. Так званий «напис Петра Могили»
у Софії Київській та дата заснування Собору /
О.П. Толочко // Укр.іст.журн.- 2010.- № 5.-С. 4.*

*Любимов, Л. Софийский Собор в Киеве /
Л. Любимов // Всесвітня л-ра та культура - 2005.- №1.-
С. 40.*

Софія Київська - самий древній уцілілий архітектурний пам'ятник Русі, одне з найбільших християнських храмів свого часу.

Згідно з останніми дослідженнями, Софійський собор заклав київський князь Володимир Великий в 1011 р., а побудований він був не пізніше 1018 (за іншою версією, собор побудований в 1037 р. на честь перемоги Ярослава Мудрого над печенігами, що зазначено в "Повісті временних років ").

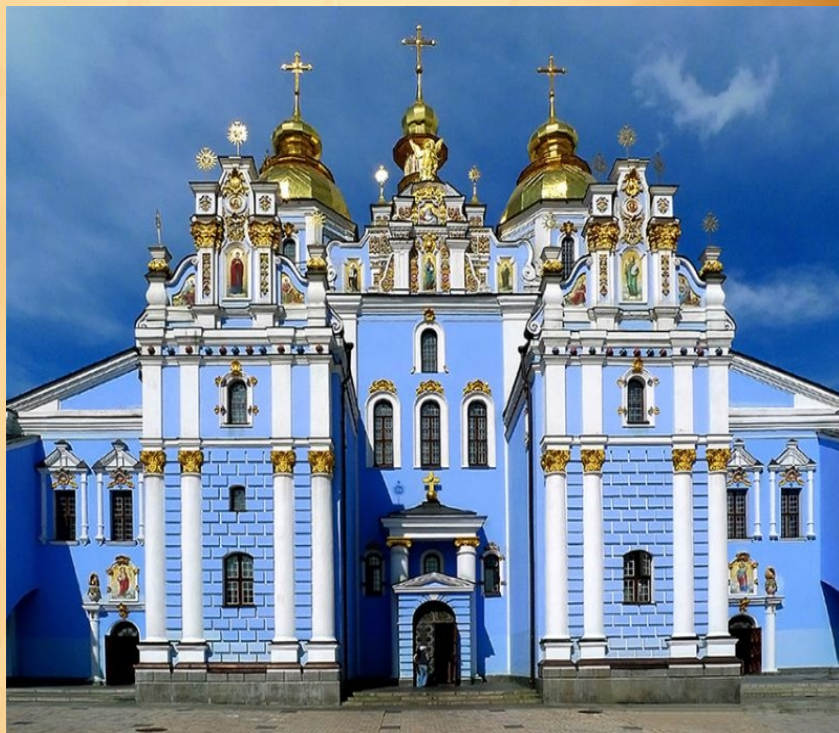
Грандіозне по тим часам споруда з дуже складною структурою побудували візантійські майстри за зразком собору Св. Софії в Константинополі.

Нинішній стиль українського бароко собор набув після ініційованої митрополитом П. Могилою реконструкції, проведеної в XVII в. італійським арх. О. Манчіні.

В інтер'єрах збереглися безцінні давньоруські мозаїки і фрески, частина яких прихована під більш пізніми малюнками. Тут поховані князі Ярослав Мудрий, Володимир Мономах і інші.

Зараз Софія Київська є Національним заповідником, занесена до реєстру всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Михайлівський Золотоверхий собор (м. Київ)



Еременко, А. Хорошее прошлое / А. Еременко // Корреспондент.- 2016.- №10.- С. 42.

Козловський, О. Свято-Михайлівському Золотоверхому — 900 / О. Козловський // Урядовий кур'єр.- 2008.- 11 липня.- С. 1,8.

Романенко, Е. Возрожденный Золотоверхий / Е. Романенко // Лиза.- 2006.- № 52.- С. 58.

Пена, В. Воскресіння Михайлівського Золотоверхого / В. Пена // Всесвіт.- 2001.- №9/10.- С. 178.

Михайлівський Золотоверхий собор - один з найдавніших соборів Києва. Він заснований в 1108 році онуком Ярослава Мудрого- київським князем Святополком Ізяславичем.

Собор являв собою хрестово-купольну шестистовпну тринавову будівлю з прибудованою з південного боку хрещальнею — невеликим чотиристовпним храмом і мав позолочену баню. Нештукатурені зовнішні стіни храму були прикрашені викладеними з плінфи архітектурними елементами. Внутрішні — щедро покривали мозаїки та фрески зі слов'янськими і грецькими написами — незаперечне свідчення значної ролі в розписах руських живописців, зокрема видатного печерського художника Аліпія.

Та найбільшої слави собор зажив завдяки розміщеній у ньому християнській реліквії — мощам св. великомучениці Варвари, привезеним із Константинополя дружиною Святополка, донькою візантійського імператора Олексія I Комніна Варварою.

Собор пережив війни, був зруйнований у 1935 році і відновлений лише в другій половині 90-х років XX століття.

Припускається що Михайлівський собор був першим храмом з позолоченим верхом, звідки на Русі пішла своєрідна традиція.

Андріївська церква (м. Київ)



Андреевская церковь // Киев: энциклопедический справочник/ под ред. А.В. Кудрицкого.- К., 1986.- С. 38.

Нізовський, А.Ю. Андріївська церква в Києві / А.Ю. Нізовський // 100 великих чудес України / А.Ю. Нізовський .- К., 2008.- С. 26.

Кравченко, Ю. Мечта імператриці / Ю. Кравченко // Загадки истории .- 2016.- №38.- С.28.

Снігир, В. Перлина українського зодчества / В. Снігир // Урядовий кур'єр.- 2001.- 8 грудня.

Андріївська церква — пам'ятка історії, архітектури, живопису та декоративного мистецтва XVIII ст. світового значення. Вона збудована у 1747-1762 роках у стилі бароко за проектом Франческо Бартоломео Растреллі.

Унікальність Андріївської церкви в Києві – у її незвичному розташуванні й архітектурі. Храм поставлений на штучному пагорбі, а фундаментом для нього служить тераса двоповерхової будівлі – стилобат, до якої ведуть великі чавунні сходи. Це єдина відома пам'ятка історії, архітектури і живопису XVIII ст. на території України, що збудована у стилі імперського бароко. Серед усіх сакральних пам'яток, збудованих за проектом цього видатного архітектора, в яких інтер'єри збереглися частково, а їх первісне оздоблення або не збереглося взагалі, або дійшло в незначних фрагментах, Андріївська церква дійшла до наших днів у найбільш оригінальному вигляді.

Інтер'єр церкви – єдиний безстовпний простір, в якому чітко простежується хрестоподібний план споруди, архітектурне членування стін пілястрами, карнизами, напівциркульними вікнами та люкарнами. Гармонійно поєднуючись та доповнюючи один одного, такі різновиди мистецтва, як архітектура, ліплення, різьблення, живопис утворюють цілісний ансамбль інтер'єру.

Світовою спільнотою споруда Андріївської церкви занесена до каталогу «1000 чудес світу. Шедеври людства п'яти континентів», виданого у Німеччині 2002 року.

Вірменський катедральний собор (м. Львів)



*Мельник, Б.В. Вулиця Вірменська. Будинки № 7 /
Б.В. Мельник // Вулицями старовинного Львова /
Б.В. Мельник.- Львів: Світ, 2001.- С. 149.*

*Швед, М.І. Вірменський собор // Львів: короткий
путівник-довідник / М.І. Швед .- Львів: Каменяр, 1978.-
С. 51.*

Вірменський катедральний собор – унікальна пам'ятка східної культури на європейських теренах.

У 1360-х роках чисельна вірменська громада у Львові розпочала будівництво свого величного храму.

Сілезький архітектор Дорінґ будував церкву за зразком катедри в Ані – древній вірменській столиці на території сучасної Туреччини. Храм збудований з ламаного каменю і обличкований тесаними плитами, товщина стін сягає півтори метри.

Унікальною є конструкція купола – він спирається на пустотілі ребра, викладені з глиняних глечиків.

Від інтер'єру храму віє автентикою Сходу: різьблені у камені зображення стилізованих вірменських жертвних хрестів «хачкарів» з XIV-XV століть, унікальні фрески на віконних відкосах, фрагменти найстарішого монументального розпису у Львові, новіша декоративна мозаїка і розписи стін XX століття у стилі модерн – уся це створює неповторні форми і колористику, які годі знайти ще десь у світі.

7 січня 2001 року відбулася перша у посттоталітарні часи літургія у капличці церкви на подвір'ї.

Собор Святого Юра (м. Львів)



Александрович, В.С. Юра святого собор у Львові // Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол. В.А. Смолій та ін.-К: Наукова думка, 2013.- Т.10: Т-Я.- С. 701.

Львов. Собор св. Юра // Украина и Молдавия: справочник-путеводитель / Г.Н. Логвин, автор текста и составитель альбома .- Москва : Искусство, 1982.- (Памятники искусства Советского Союза).- С. 393.

Нізовський, А.Ю. Собор Святого Юра / А.Ю. Нізовський // 100 великих чудес України / А.Ю. Нізовський .- К., 2008.- С. 200.

Швед, М.І. Ансамбль собору Юра / М.І. Швед // Львів: короткий путівник-довідник / М.І. Швед .- Львів: Каменярь, 1978.- С. 62.

Греко-католицький архикатедральний собор Святого Юра – величний рококовий архітектурний ансамбль XVIII століття домінує на високому узгір'ї над Львовом, чудово поєднуючись із міським ландшафтом.

Уперше на цій горі церкву з печерним монастирем збудував у XIII столітті галицько-волинський князь Лев Данилович для свого дядька Василька, котрий вирішив відійти від справ світських і присвятити своє життя служінню Богові.

Сучасний ансамбль у стилі рококо збудований у 60-х роках XVIII століття зодчим Бернардом Меретиним. Вихований у дусі західноєвропейських архітектурних традицій, Меретин при зведенні храму використав також і традиції українського сакрального мистецтва.

Фасад прикрашають скульптури роботи Пінзеля. Над інтер'єром працювали скульптори С. Фесінгер, М. Філевич, і художники Л. Долинський, Ю. Радивилівський. У 1865 році у дворі побудували дзвіницю. Навколо собору знаходиться сад.

Собор Святого Юра символізує святиню, яка на українській землі стала мостом єднання великих надбань християнської культури та духовності двох гілок: візантійського Сходу і латинського Заходу.

Спасо - Преображенський собор (м. Чернігів)



Вортман Д.Я. Спаский собор у Чернігові. Спасо-Преображенський собор /Д.Я. Вартман // *Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол. В.А. Смолій та ін. - К.: Наукова думка, 2012.-- Т. 9: Прил.-С. -С. 742.*

Нізовський, А.Ю. Чернігів / А.Ю. Нізовський // *100 великих чудес України/ А.Ю. Нізовський. - К., 2008.- С. 200.*

Чернигов. Спасо-Преображенский собор // *Украина и Молдавия: справочник-путеводитель / Г.Н. Логвин, автор текста и составитель альбома. - Москва : Искусство, 1982.- (Памятники искусства Советского Союза).- С. 419.*

Тютюнник, Є. «Багато відповідей на запитання засипані землею» / Є.Тютюнник // *Урядовий кур'єр. - 2012.- 25 лютого.- С. 21.*

Спасо-Преображенський собор – найстаріший християнський храм, який зберігся в Україні, і єдиний на Лівобережжі України пам'ятник монументальної кам'яної архітектури періоду розквіту Київської Русі. Був закладений в 1033-1034 рр. Чернігівським князем Мстиславом (брат Ярослава Мудрого) на місці дерев'яної церкви.

Після смерті Мстислава будівництво на деякий час припинилося, собор був закінчений лише в середині століття.

Спасо-Преображенський собор був головним храмом древнього Чернігова і Чернігово-Сіверського князівства. З часом він став усипальнею князів чернігівської династії. У тому числі в Спасо-Преображенському соборі покоїться прах князя Ігоря Сіверського, оспіваного в «Слові о Полку Ігоревом».

Спасо-Преображенський собор – п'ятиглавий, восьмистовпний храм, який вирішений у візантійському стилі з елементами романської базиліки. Широкий фундамент поглиблений в ґрунт на 2,8 метра, стіни, які мають товщину 1,4 метра, до нашого часу збереглися в первинному вигляді.

В ході історії неодноразово перебудовувався. Сучасного вигляду набув у XVIII—XIX століттях, коли собор був реконструйований. Тоді над храмом були надбудовані дві башти. Вікна башти служили своєрідними сонячними годинами священикам. У міру заповнення їх світлом можна було визначити час (точність до 5 хвилин).

Покровський собор (м. Харків)



*Нізовський, А.Ю. Покровський собор у Харкові /
А.Ю. Нізовський // 100 великих чудес України/
А.Ю. Нізовський .- К., 2008.- С. 89.*

*Харьков. Покровский собор // Украина и Молдавия:
справочник-путеводитель / Г.Н. Логвин, автор текста
и составитель альбома .- Москва : Искусство, 1982.-
(Памятники искусства Советского Союза).- С. 417.*

Покровський собор - єдиний фрагмент забудови Харківської фортеці XVII ст., який дійшов до наших часів.

Кам'яна будівля Покровського собору була побудована козаками за межами тодішніх кордонів фортеці, поблизу її північної стіни, в 1689 р. замість дерев'яної Покровської церкви (відомої ще з 1659 року). У тому ж 1689 р. храм освячений митрополитом Авраамом.

За своєю будовою Покровський собор – це трикупольний храм, виконаний у стилі бароко. Гармонійне поєднання об'ємів, які ніби підносяться вгору, з'єднано з важкими формами дзвіниці, що нагадує укріплювальну башту.

З історії відомо, що у 1729 році, тоді ще Покровська церква, була монастирським колегіумом. З кінця XVIII століття, вже собор, став кафедральним собором Харкова.

У 20 роки минулого століття собор було закрито. І лише півстоліття тому Покровський собор почав діяти та був відремонтований.

Висота найвищої частини Покровського собору (центру храму), від землі до хреста становить 45м.

Монументальному вигляду Покровського храму відповідає й вишуканість та стрункість інтер'єру. Цей бароковий витвір тішить очі поціновувачів традиційної української архітектури.

Святогірська Свято-Успенська лавра (м. Святогірськ)



Вечерський, В.В. Святогірська Свято-Успенська лавра // *Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол. В.А Смолій та ін. - К.: Наукова думка, 2012.-- Т.9: Прил-С.-С.484.*

Гудзик, К. Українські Святі гори: Святогорський монастир Успіння Богородиці — найстаріша православна обитель Лівобережжя // *Україна Incognita.-К., 2007.- С. 347.*

Дадов, В.М. Світогірська Свято Успенська лавра / В.М. Дадов .- К.: Техніка, 2005.- 152 с.- (Нац. святині України)

Супрычева, Е. Первосвященники и пустоцветы / Е. Супрычева // *Корреспондент.- 2016.- №16-17.- С. 126.*

В 1624 році на правому березі Сіверського Дінця був заснований Святогірський Успенський чоловічий монастир – вибиті печери у крейдяних скелях. Є дві версії про заснування монастиря – або монахами з Київської Лаври або з грецького Афону. Саме 1624 року був виданий перший офіційний документ щодо монастиря – царська грамота на розвиток обителі, яка була своєрідною фортецею проти набігів кочовиків.

У 1797 році собор був закритий у зв'язку з тим, що князь Григорій Потьомкін побудував собі у Святогірську маєток - розкішний палац. Лише в 1844 році Святогірський монастир відчинив двері віруючим.

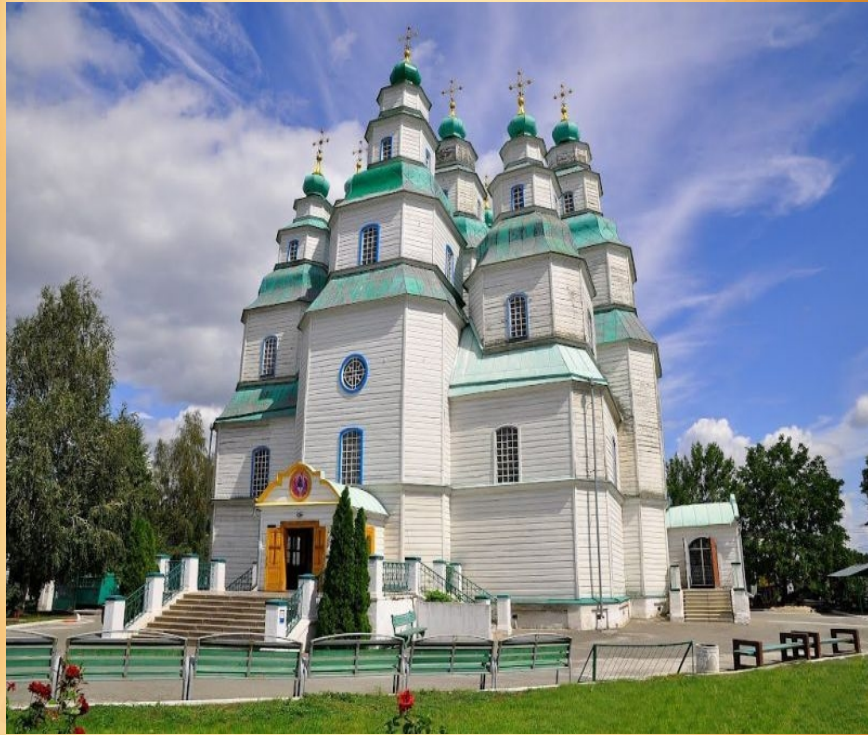
У роки радянської влади Свято-Успенський монастир було закрито. У 1981 році Свято-Успенська лавра була визнана заповідником. Почалися реставраційні роботи. Вже після прийняття Україною незалежності, в 1992 році в монастирі з'явилися ченці.

У 2004 році Свято-Успенський монастир отримав статус лаври.

Святогірська лавра включає комплекс печер.

Свято-Успенський собор - головний храм монастиря. Виконаний він у російсько-візантійському стилі, за проектом архітектора Олексія Горностаєва в 1858-1868 роках. Він має п'ять куполів. Над царською брамою розташована ікона Успіння Божої Матері - звідси і назва собору.

Свято-Троїцький кафедральний собор (м. Новомосковськ)



Рудницкая, Е. Львовские мастера, новые купола и ни единого гвоздя / Е. Рудницкая // Комсомольская правда.- 2012.- 9-15 ноября.- С. 8.

Біловицька, Н. «У цьому творінні поєдналося все...» / Н. Біловицька // Урядовий кур'єр.- 2011.- 2 січня.- С. 10.

Новик, А. Собор, воспетый Гончаром, накренился как Пизанская башня / А. Новик // Комсомольская правда.- 2011.- 30 марта.- С. 3.

Вже більше двохсот років підносяться на площі Перемоги в місті Новомосковськ купола унікального Свято-Троїцького собору. Подібного храму сьогодні в світі немає! Він був побудований в 1775-1778 роках без єдиного залізного цвяха за наказом останнього кошового отамана Запорізької Січі. Запорожці вирішили, що не годиться в храмі Спасителя, розп'ятого на хресті, в дерево залізні цвяхи забивати.

Це був останній храм, який козаки спорудили перед скасуванням Січі.

У храму немає багатого декору, він підкорює своєю простою красою.

Цей шедевр був створений за всіма канонами дерев'яного зодчества. І сьогодні залишається загадкою, як майстрам того часу вдалося досягти такої високої точності виготовлення деталей церкви.

За свою історію собор неодноразово піддавався спробам знищення, але, на щастя, він вистояв, відвоював своє право на існування. До речі, цікаво, що саме Троїцький собор у Новомосковську став центральним образом в романі Олеся Гончара «Собор», символом непереможності духу українського народу.

Свято-Троїцький собор входить до Державного реєстру національної культурної спадщини України та внесений до списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.